СЛАВКО ГОРДИЋ

ФЕБРУАРСКА ПОДСЕЋАЊА И ПРЕДОСЕЋАЊА

Изгледа да су Немци тврђег срца од осталих Европљана, макар им поезија и музика биле нежне и танкоћутне. Изгледа да Томас Ман наставља да мирно живи, мисли и пише и после самоубиства двеју сестара и двоје своје деце. Или само изгледа? Узгред речено, поетична је колико и тужна тврдња удовице Густава Малера: „Кад се неко убије у породици, то је наследно, као лепота или плаве очи." Извињавајући се читаоцу за овај сумрачан пасус, помишљаш како му је повод мање у лектири неголи у недавним одласцима са овог света неколико ти драгих људи.

16. 2. 2026.

Двадесет другог децембра, у уводној дигресији казивања о једној књизи, поменуо си недавно преминулог Здравка Шотру, Милослава Шутића, Мирка Зуровца и Бранка Бања. О избору имена одлучивала је, уз подразумевану вредност дела и деловања, тесна завичајна блискост. А шестог фебруара, нимало очекивано, поменутој скупини се придружио и Миро Вуксановић. Пре него што си чуо зао глас, на уобичајеном лаганом трчању на ливади између Балзакове и Бановић Страхиње, синула ти је изненадна и силовита помисао како је страх од бесмисла јачи него страх од смрти. После пола сата, на вратима стана дочекала те супруга са тужном вешћу.

Који дан раније, читао си како је Хајнрих Ман у шетњи шумарком чуо у неколико наврата болан дозив своје сестре која је у том часу извршила самоубиство. Раздвајало их је неколико стотина километара. Хајнрих је, у много чему друкчији од Томаса, био левичар, материјалистичке идејне оријентације, у свему тре-

звен и критичан, без трунке афинитета и слуха за мистично и оностранo.

Читав читалачки полувек раније, у Лалићевом *Злом пролећу*, у окућници пред својим домом, вриснула је мајка чији је син у том часу погинуо у бомбардовању Београда шестог априла четрдесет прве. Поуздана вест је стигла у црногорско село после петнаест дана. Лалић, колико ни његов Ладо Тајовић, није веровао у духове и видовита сновиђења, као ни у догматско-канонске истине ниједне од великих религија.

Не знаш како ни зашто, тек ни прерано преминулог Горана Петровића није мимоишла обзнана уму непојмљиве комуникације. У два наврата, у два различита штива, казује како је мајкама у данима вијетнамског рата шум ветра у грању непогрешиво дојављивао погибију најмилијих им бића.

18. 2. 2026.

Враћаш се ирском писцу Колму Тоубину, млађем од тебе четрнаест година, аутору романсиране биографије Томаса Мана, у којој су, по запажању критике, лична и јавна историја неодвојиве. Из обеју тих сфера многе епизоде из антифашистичке одисеје великог писца и његове уже и шире фамилије, расуте више од деценију и по на раздаљинама од Калифорније до Јапана, имају уз вредност поуздане информације и ефекат сензације, неретко актуелне и опоминъуће. Издвајаш само увид о коначном болном осведочењу Томаса Мана да му је готово цела отаџбина била дубоко огрезла у нацизам, а посебно његов родни Либек. И да, упркос прокламованој и унеколико остваренoj поратној денацификацији, нису ни у првим годинама разорене и подељене Немачке били ретки изливи чудовишне носталгије за фашизмом. Тако, у писмима пуним узвичника, пишчев син Клаус извештава оца (настањеног 1945. у Лос Анђелесу) о нерeтким призорима „одсуства покајања". Радећи интервју за *Stars and Stripes* са „непокајаном" Винифред Вагнер, слушао је похвалу Хитлеровом „аустријском шарму, његовој великодушности и чудесном смислу за хумор". Клаус пише „како је сматрао да ће њени ставови наведени у чланку изазвати осуду, али испоставило се да их нико, наизглед, није ни приметио". Три године доцније син прича оцу и „свима који хоће да га слушају" о глумцу Густаву Гриндгенсу, „који је постао Герингов омиљени глумац за време рата". Следи мучан наставак приче. „Кад су га Руси ослободили из затвора, Гриндгенс се тријумфално вратио на позорницу. Његово појављивање прве ноћи после рата изазвало је овације. Кад је Клаус отишао у позориште, Гриндгенса је цела сала поздравила

клицањем.” По више пута поновљеном Клаусовом суду, они који нису смели да отворено подрже свргнуте нацистичке лидере и њихове слогане „успели су да покажу стварно одсуство покајања величајући глумца који је био омиљен тим нацистичким вођама”.

У истом дану, опет по повратку с рекреације, сачекала те нова рђава вест. Преминуо ти је драг школски друг и пријатељ Спасо Комад, један од два-три за општи напредак села најзаслужнијих Гајдобрана. Био је, својевремено, и потпредседник Извршног већа АПВ. Упркос тешким болестима и ампутацијама, до последњег дана је живо суделовао у локалном културном и спортском животу. И тужно је и весело како ти је увек прва помисао на њега ишла уз сећање на један школски дан у којем, по суду и нахођењу прелепе учитељице Дане Милетин, само вас двојица, ваљда најслабашнији и најблеђи у разреду, добисте додатно следовање мрског рибљег уља. За сутра је најављен сунчан дан, какав и заслужује чудесно агилан прегалац, коме ће зацело на испраћај доћи неколико стотина знанаца и поштовалаца из Гајдобре, Паланке и Новог Сада.

21. 2. 2026.

Главобоља, болови у грлу и активирање неколико уграђених кварова не допуштају ни телу ни духу никакво живље прегнуће. Стрепиш од могућих изостанака са најављених скупова у Новом Саду и Београду. Матица заказала традиционалну свечану седницу, Програмски савет Вуковог сабора састанак у престоници, председник Матице српске договор о будућности Издавачког центра, а генерални секретар промоцију једног књижевног гласила из далеког Љубиња. Размишљаш и о евентуалном учешћу на некој од комеморација Миру Вуксановићу, које, колико знаш, планирају Матица и Библиотека Матице српске, те САНУ и њен Огранак у Новом Саду. Непуне три странице, посвећене поетским светлуцајима у првим трима књигама дневника *Из дана у дан*, писане у августу и септембру а објављене у јануарско-фебруарској свесци *Летописа*, нису ничим наслутиле растанак с неуморним писцем и изузетно предузимљивим културним прегаоцем током неколико деценија његовог радног века на важним сомборским, новосадским и београдским адресама. Будеш ли говорио, указаћеш на два лепа Мирова двојства. У једном, он је у свим пословима ретка комбинација ентузијасте и перфекционисте. У другом, примарно стваралачком, он демонстрира такође редак контрапункт руралног и урбаног, семољског и раванградског света и говора, поиздалека налик на тематска и експресивна двојства Матавуљева и Сремчева.

22. 2. 2026.

Нездравље твоје и твојих најближих доводи у питање заказане послове. А телефонске јавке све учесталије. Знани се датуми померају, нови придружују. Од телевизијских вести издвајаш ону о смрти дипломате и писца Владислава Јовановића. Кад си га у једном од последњих сусрета упитао да ли и шта сад пише, мирно је образложио своје ћутање тврдњом како *и емоције застаревају.*

23. 2. 2026.

Оправдано изостајеш са састанака у два наредна дана. Ако је ово грип, чему она благовремена вакцинација? Ако си ти некакав рекреативац, откуд оваква немоћ, главобоља, ноћни кашаљ и целодневна кијавица? Да подетињиш од очајања што се баш у овим данима твог притвора напољу непрекидно сустижу и смењују такозвани сунчани интервали.

25. 2. 2026.

Андол, фервекс, дефринол форте – без икакве вајде. „Тело је мој брат магарац", каже Фрањо Асишки. А Његош: „блатна тјелесина". Ти си се јуначио у пливању, трчању, кафанском надгорњавању, доживљавајући сваку кризу као вероломство тела. Ниси знао шта да мислиш о закучастим, полутомним одговорима мудраца из новијег времена. „Ништа чудноватије од нашег тела, његова задовољства и његове патње нама су неразумљиве", пише Валери у својим *Свескама*. А другде: „Највећи део тела говори тек да би патио." Ту је и дефиниција тела – „часовник садашњости".

Ево најпосле и мало мирне радости. Песникиња и романсијерка Даница Вукићевић, која се декларише као верница и феминисткиња, каже на једном месту у *Унутрашњем мору* (2022) како је „душа увек млада, ма какво је тело, оно које настањује или напушта".

26. 2. 2026.

Ниси начисто ни с данима ни с датумима. Касниш и с планираним забелешкама. Тако је остао без одјека и запис Слободана Зубановића, објављен у суботњем *Политикином* додатку, о драгом ти песнику Томиславу Маринковићу, о којем си у два-три наврата понешто забележио, али ниси имао срећу да га икад сретнеш. Из Зубановићевог текста сад наводиш само једну лепу полуреченицу о осведочењу како читајући било коју од Маринковићевих песама „готово увек читамо рукопис пун опоминуће светлости помешане

са тамом из које избија нека засенчена радост, дајући песмама ореол опомињуће непролазности".

У твоме пак штиву, старијем од Зубановићевог, такође објављеном у *Политици*, а забележеном неколико месеци пре смрти песника из Липолиста крај Шапца, на самом крају је наведено неколико стихова с краја последње Маринковићеве песме у последњој његовој књизи. Да ли је случајан или заправо законит овакав резиме, или песничка опорука, уистину пуна „опомињуће светлости из које избија нека засенчена радост"? Ево напокон и те незаборавне строфе: „Дрозд пева у шуми / као да никада нису постојали тренуци и раздобља туге, / подвлачећи високим / деоницама гесло / да треба поднети све / и радовати се свему".

Помислио си како ћеш у последњем запису, присећајући се свог давнашњег текста о Енценсбергеру и његовог увида о *ӣрафозаӣађењу* ондашњих медија, рећи и коју реч о неупоредиво злослутнијем духу и језику овдашњих друштвених мрежа, препуних гнусних и монструозних увреда и претњи. Али заћутао си. Избио је још један велики рат, који, како се основано страхује, може да гурне у понор пола планете. И тако се, ето, овај полумесечни дневник, с подсећањем на епохални полом средином прошлог пролећа, окончава кошмарним предосећањем *враћања исӣоӣ*.

28. 2. 2026.